

חלק ניכר מההסברים שנעשו על הקשר בין עבודתי לציוניזם אינו נכון או מדויק. הציור שלי אינו ספונטאני. לא קיים ציור-ספונטאני, כמו שלא קיים ציור לא-ספונטאני. לא מעדיף לקרוא לעבודתי ציור חופשי, השואב אומנם מציוניזם, כמו שמישהו הולך וגונב את הקומפוזיציה של הנוף, כך השאיבה שלי מציוניזם לידים היא שאיבה מודעת. ויואלית לחלוטין, ולא הרצון להיות טהור, ספונטאני, ובלי-אמצעי כמו הילד. אבל כאשר הצגתי את הציורים שלי בשנים הראשונות, אמרו שזה קישקוש ולא ציור. ואז, כמו אליבי-לאחר-משה לקחתי את עניין הספונטאניות הלקוח מן הילד להגנתו וזה עבד. סיבר את האוזן. אבל אלה היו בירבורים של אדם שנעמד במעמדת התגוננות. של צייר המעוניין שהצייר בור יאחז את הדברים שלו. עשיתי דברים אל ציבור שלא קיבל או את הדברים.

היום אני מרגיש יופי מפני שיש יותר ויותר ציבור לעבודות שלי. למדתי להבחין בין סובבים שמדברים על "ציור של רפי לביא" לבין אלה שהדברים פשוט יפים להם ואשר מוצאים חן בעיניהם. כאשר אומרים לי היום "זה סתם קישקוש" או אני משיב: "נכון. אבל זה קישקוש יפה". אם לשוב לחזמת האוונגארד שהדביקו לציורים שלי בומבו, הציבור היה אז מודע יותר לאבסטרקט-ליירי. זה היה הציור המודרני. שטרייכמן, סטימצקי. גם לי היתה תקופת-ביניים של אבסטרקט-ליירי. ניסיתי גם לעשות סופיארט מטופש. ציירתי אווירונים ואקדחים. עשיתי תערוכה שכל מה שותר לי ממנה הושמד בידי.

דברים מאחורי עליהם. כל אחד עושה ובל. בלי זבל לא מגיעים לדברים האחרים.

שעורי-ציור כאילוסטרציה לאומנות

לי לא בוער דבר. אני לא חושב שהאמנות היא הדבר הכי חשוב בעולם שלי. יש לי שלושה דברים שאני גותן להם תשומת-לב. הראשון: החיים עצמם: מישפחה, בית, אוכל, לראות טלוויזיה ולשחק ביליארד. היצירתיות שלי מתחלקת לשניים: הינוך-לאמנות, ויצירה אמנותית. איני יודע מי מהם חשוב יותר. אני מפריד בין שני סוגי הינוך. אחד זה הינוך אמנותי-לעתידי, דבר שאני עוסק בו, ודבר זה הוא הינוך הציבורי להבנת אמנות. אין דבר קל יותר מחינוך להבנת אמנות. אבל פה בארץ יש לנו בעייה קשה. והיא לשרש את כל האמורנות הטלות והדיעות הקדומות. בארץ מכתימים לאמנות אבל באופן גרוע ביותר. למשל, האמנות-היוואלית בחינוך אינה מוצגת כלל כמדיום שיש לו ערך בפני עצמו והמבטא את החיים, אלא כאילוסטרציה להיסטוריה. ללאמנות. ללאמנות. בשעורי-ציור בבית-ספרי-יודים מציירים את ברייכובא ואת יהודה-המכבי כמו שלמדנו בתנ"ך, או לאור מה שלמדנו בשעורי-ההיסטוריה. הציור הוא רק אילוסטרציה, ובי המשך מוצג הציור כאילוסטרציה לחיים, כדבר שיאיים לצבע הקירות ולציפוי המיטה. אם מישהו אומר: "אני אוהב אדום!" או אני אומר לו: "אתה אוהב אדום, או אקנה לך שופרת צבע אדום. תשים אותה מעל למיטה ואל תבלבל יותר את המוח." דיעה קדומה שלישית היא שהציור הוא אמצעי להעתק הטבע. עלינו להילחם נגד הדיעות הקדומות האלה.

בלי הדיעות הקדומות לא היו נוצרות בעיות של איי הבנת אמנות. כך אנשים לא היו מחפשים באמנות דברים שאינם בה. ולכן אנחנו, הציירים, מצויים כיום בקונפליקט של חוסר-תיקשות עם הקהל. לכן האמנות בארץ היא שלטון, שמצד אחד מדברים בו סינית ומהצד האחר תור-כית. וכל מה שצריך הוא שאנשים המרמים את השפופרת יבינו שמדברים אליהם סינית. הם צריכים לשכוח את התורכית שלהם.

עשר שנים עבדתי בבית-ספרי-תיכון. תיכון זה גיל שהצעירים בו מאד לא-פתוחים, שמרנים, ונאחזים בציפורניים בדיעות-קדומות. לתלמידים שעבדו אתי שלוש שנים ביחד לא היו יותר בעיות. כל עניין החינוך הוא לנקות את השטח מדיעות-קדומות. למשל, פעם סירבתי לקחת כיתה שחינכתי לטכס "יום-השואה" נשארנו בכיתה, והעליתי בפניהם לדיון את הנושא "ציות לפקודות" והגערנו עד לכפריקאסס. איני חבר במסלוגה כלשהי. אני מת ייחס לנושאים ספציפית. מוכן מחד להציג ציורים בתערוכה בימית, מפני שאני מעוניין להפיץ את עבודתי. ומאידך אני חותם על כרוז נגד הפקעת-קרקעות. מפני שאני נגד הפקעת-קרקעות. זה לא אומר שאני קומוניסט. אני לא מבין בקומוניזם.

הבעייה המרכזית שלנו היא בראיית האמנות במדינה כמשרתת המישטר, אידיאולוגית, או קבוצת חברתיות. כלומר, האמנות היא משרתת, וזה אסור שיהיה עליה להיות מבטא מייצג. להיות מעורה בחיים. היא לא יכולה להיות אחרת. אמנות מבטאת את החיים, את התקופה. ואת הסביבה מבחינה חברתית, פוליטית, כלכלית וסוציאולוגית. היא סייסמוגראף. ראי. ואם זה לא מוצא חן בעיניך, או אל תקלקל את הראי. הראי אינו אשם.

נצטין בו רעיון שיוכל לעשות שימוש בזעזועים הניפולטים ממנו. ליצור קשר. לשם נסיון הרים את ראשו והניח לו לשוב ולצנח. אחר-כך עשה זאת כקצב מהיר. זה קו ישתי נקודות. הוא תקתק עתה א.א.א. על הכר. הוא המשיך לתקתק ללא הפוגה. אפשר שיעברו שנים.

הוא חש זעזועי צעדים קלילים. והנה באו זעזועים נוספים, כבדים, רגלי נבר. אצבע נשלחה מתוך החשיכה. אצבע ענקית שבמקטש ניפצה את מצחו כנפץ פגז. האצבע החלה לתקתק על מצחו... מה... אתה... רוצה...? מה הוא רוצה? תנו לי לצאת! הזעזועים שוב באו לקראתו. האצבע החלה להקיש על מצחו: מה... שאתה... מכפשש... זה... בניגוד... לתקנות... מה... אתה... ברנע נורא אחד הבין הכל. הם פשוט רוצים לשכוח אותנו. הוא לא יניח להם לעשות לו זאת. הוא התחיל שוב לתקתק. ואז פתאום ידע. הוא הינו המשיח החדש של שדה-הקסל. הוא ראה את שמי העתיד נמלאים מטוסים שחורים. הוא הינו העתיד. תמונתו המושלמת של העתיד. תנו רובים בידינו ואנחנו נשתמש בהם. הכינו את המלחמות והורו לנו את הדרך ואנחנו נכוון את הרובים.

והי תמצית סיפורו של דאלטון טראמבו ג'וני שב משדה-הקרב. בסוף הקדמה שחיבר למחזרה חדשה של סיפורו ב-1970. כתב: "היו שלום. אפסים, יברככם אלוהים. דאגו לעצמכם. עוד ניפוש."

דאלטון שב משדה-הקרב

ספרים

לפני שבועות אחדים נפטר בלוס-אנג'לס הסופר והתסריטאי דאלטון טראמבו. שהיה אחד מקורבנות ציד-המכשפות של הסנאטור ג'ו מקינארתי. בשנת 1947 סירב טראמבו להשיב בפני הוועדה לפעילויות אנטי-אמריקאיות על השאלה אם הוא משתייך לאיגוד התסריטאים הקומוניסטי. הוועדה גזרה עליו 10 חודשי מאסר על בזיונה, ובמשך 13 שנים הוחזק טראמבו על-ידי הלייוד, וחיבר עבורה כ-30 תסריטים בעילום-שם. ב-1960 הוסר החרם מעליו, ומאז הוא תיסרט את אסטודוס, הוואי, הפרפר וסרטים רבים. בשבוע שבו פרצה מלחמת-העולם השנייה, פירסם טראמבו את סיפורו ג'וני שב משדה-הקרב המספר על חייל אמריקאי צעיר, שידיו ורגליו נקטעו, ופרצופו נטרסס באחד מקרבות מלחמת-העולם הראשונה. במשך שנים נאסר הספר להפצה בארצות-הברית. יחד עם זאת הוא משמש תעודת-היסטורית חסרת-תקדים על המלחמה. הספר ראה אור לפני שנתיים בעברית, בתרגומם של לאה צבעוני ואהרון ברי. רצ"ב קולאז' מתוך הספר על העובר את ג'ו בנהאם:

הוא חבוש מכפ-ריגל ועד ראשו. הוא שקע ושקע. הוא שכב והרהר. מה פתאום היית צריך לדאוג לשלום העולם ולהלחם למען הדמוקרטיה. פניו היו הנושבים לגמרי. הם חתכו לו כפתף. הם חתכו את ידו השמאלית. מודע חתכתם לי אותה? היתה לי טבעת על היד. קארין נתנה לי אותה. היא התקשה להתרגל לרדך בה נתערכו הדברים אלה כאלה. פעמים ריחף על עננים לבנים, נפחד מקטנותו לנוכח מרחבי האינסוף של השמים.

החלק התחתון של גופו היה קל כנוצה זאילו ראשו וחוזהו היו כמשקולות מעיקים. פשוט אין לו רגליים. אומר זה דבר קל. אפילו ציפורן הכוהן כבדה בהשוואה לאויר. הוא ניסה להטכר את לשונו על שיניו, ועל חיכו. אך לא היתה לו לשון ולא היו לו ככלל שיניים והניכיים ולא חיד ולא פה. הוא ניסה לבלוע ולא יכול כי לא היה לו בית-בליעה ולא היו לו שרירים לפעילת הבליעה. אחוז פחד נסחף תאווה פראית למות. להרוג את עצמו. הוא ניסה להאט את נשימתו. אבל הנשימה כחוזהו נמשכה. עתה ידע שהוא הולך למות. הוא לא רצה למות כטרם יידע הכל על עצמו. אם אין לבני-אדם אף ופה לא חיד ואף לא לשון סביר להניח שהשרים לו עוד כמה דברים. אדם כמצב כזה מוכרח להיות מת.

זה נמשך כבר יותר מדי זמן. הנדמים נרפאו כבר. התחכשויות הוסרו. זמן רב חלף. מספיק כהחלט בשביל לצאת מהמצב הזה ולהתחיל לחשוב. הוא שוכב בלי יכיר לת לזוז והוא ספריישע לחלוטין. כנקודה כלשהי ככטנו תקועה שפופרת שורכה מאכילים אותו. הוא תמה איך נשאר בחיים במצבו. הפגז כתש לו את כל הפרצוף ו-הרופאים הגיעו אליו מהר כל כך שלא חזר מאיבוד רם. חיככו כהנאה את ידיהם ואמרו, הנה מקרה מעניין. כואו נראה מה אפשר לעשות אתו. הם גמזו הרי איה עשרת-אלפים אנשים לפני שהם למדו לעשות את זה כהלכה. הם שיפצו אותו כדבעי ודחפו אותו כחוזר לרחם. הנה לפניכם אדם בלי רגליים, בלי ידיים, בלי עיניים, בלי אוזניים, בלי אף וכלי פה והוא נושם ואוכל ממש חי ככמונו.

נשאר לו רק המוח ומוכרח לדעת שמוחו פועל כהלכה. אבל איך יוכל לעשות את זה? כל מי שיצא למלחמה והגיע לקו הקדמי בשביל להלחם למען החירות הוא ממש ארויס. האנשים ששלחו אותו לשם שיקרו אותו. הבני-זונה האלה תמיד מצאו משהו להלחם בשבילו. ואם מישהו מעז להגיד, שכל המלחמות האלה, ולכו לכל-הירוות. אז צועקים עליו שהוא מוגיל. אתה הופך לכלי-שרת כיר אחרים. אתה הולך להלחם בעד המילים שלהם. אין שום אצילות במת. אפילו אם מתים למען כבוד. לו היה יכול לכוזר אויה ספרים בעלי-פה. אלא שהוא לא זוכר ספרים. האחות עזבה את החרד והוא החל למנות. הוא מנה עד שישיים. כלומר דקה שלמה. הנית פעם כיומיים רוחצים אותו ומחליפים לו את המצעים.

ג'וני שב משדה-הקרב דאלטון טראמבו

על הצביעות

בחטף

לשחקני התיאטרון העירוני חיפה, המשתתפים בהצגת הנבחרים מאת אריסטופאנס בעיבוד יעקב שבתאי, נכונה הפתעה כאשר הגיעו להצגה בקריית-שמונה. במיסגרת תיאטרון-לנס. הצגתם שולבה בהרצאה של מנכ"ל המועצה-לתרבות-ולאמנות לאה כורתי, שפירטה את מדיניותה התרבותית. אורי זוהר, כוכב ההצגה, לא טמן ידו בצלחת, והטיח בגב' פורת סידרת טענות, המועלות לאחרונה בציבור על האופן שבו היא מנהלת את המועצה. השניים הגיעו עד לידי התכתשות מילולית בטונים גבוהים ביותר. בתוכנית-הרדיו, ציפורי-לידה עם אורי זוהר" בגלי-צה"ל המשיך אורי זוהר במיתקפתו התרבותית, הטיף לאמנים לוותר על הסובסידיה הממשלתית, וטען שעל התרבות שלא להיות חלק מן המימסד - אלא מראה של התכרה. בהרצאה שנשא הפרופסור רוב סדן בירושלים, בערב שהוקדש לספר הר עצה הרעה מאת עמוס עון, סיפר סדן, המכיר את עוון עוד מילדותו, שכבר בגיל 10 תלה עוון על דלת חדרו שלט שהכריז: "עמוס קלוזנר - פו-פר" (שם-מישפחתו הקודם של עוון היה קלוזנר) שדרה-טלוויזיה רם עברון פנה אל המשורר הלאומי א"צ גריינברג, בהגיעו לגבורות (העולם הזה 2042). רי-מילחמת-כיתב-העית-הסיפורת נמשכה בתפקידו לה במלוא העוצמה, למרות פגישת-פיוס שערכו גבריאל מוקד, עורך עכשיו, ומנחם פרי, כעורך ס/קריאה, בדירתו של משורר תל-אביבי. העיתונאית אורנית כן-הרצל עוררה תמיהה בקרב הבקיאים בספרות המרכז-אירופית. כאשר קבעה במאמר, שפירסמה על הספר אינני שטילר מאת מכס פריש, כי "הוא סיפרו הראשון של פריש (1954), שפתח סידרת רומנים..." סיפרו הראשון של מכס פריש עלים מן התורמיל ראה אור תריסר שנים קודם-לכן, ב-1942.

אורי זוהר התכתשות מילולית

Advertisement for 'עלריכמ' (Elrichem) featuring a large graphic of a hand and various text elements.